pagini bucovinene

ANUL VII, nr. 2 (74)

FEBRUARIE

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf ARTUR SILVESTRI

Din vremea lui Petru Rareş

Într-o margine de sat moldav, la Rîşca, mai jos de Fălticeni, pe unde toamna își întinde, peste dealuri, culorile arămii și lasă, în vîrtejuri, frunzele de bronz să se împrăștie, se află de mai bine de cinci veacuri o așezare de cărturari, închisă, ca și altele, de fortificații înalte, căci vremurile vitrege obligau pe români să se păstreze în puritatea lor de popor demn și cu simțul universului la adăpost de istoria adesea incendiată. Pe aci, prin Țara de Sus, oamenii care se gospodăresc după legile străvechi aproape ritualnice, vorbesc românește cu o intonație cîntată și molcomă, și vocabularul lor se arată a fi pur, arătînd vechime și o noblețe fundamentală de stirpe cu înălțime a gîndului și a sentimentelor. Acești sadovenieni, a căror poezie a graiului este spontană ca și natura și deopotrivă rămasă din straturi de civilizație fără prea multe documente scrise însă cu document oral, nu s-au exercitat doar în astfel de neteziri de cuvînt clasicist, ci au fost, în ordinea artelor, zugravi, zidari, sculptori și xilogravori. E o cultură completă aceasta, cuprinzînd toate artele și făcînd legătura lumii populare cu aceea cultă, de unde, mai apoi, se va ordona, ca într-o sinteză cu aparență de miracol, o creație a cărei tradiție e, prin componenta țărănească, străveche și riguroasă.

Cînd, pe la 1524, la Rîșca se opri, pentru cîteva zile, Petru al Rareșoaiei, fiu al lui Ștefan și voievod al Moldovei, zidurile înălțate aci (din vremuri care se zice că fuseseră ale lui Bogdan, cel dintîi domnitor) se năruiseră și Vodă hotărî să se înalțe acestea la loc și sa se pună altă piatră de temelie peste ceea ce fusese odată fundație pentru un loc de popas domnesc. Rîșca deveni astfel o ctitorie a unui voievod care dădu numele lui unei epoci în istoria culturii române, și repeziciunea cu care aceste zidiri se înălțară ne arată că, poate, voievodul pusese în aceasta și alt gînd decît cel pe care îl scosese la lumină. Orișicum ar fi, aci, la Rîșca, se retrăgeau cîteodată cronicarul lui Rareș, anume Macarie, știutor de istorie bizantină și acela care, pe la jumătatea secolului al XVI-lea fusese începător de școală literară moldavă și cel dintîi care aduse la cunoștința lumii romanești pecetea unui Bizanț încă viu. Cine posedă atît de rara putere de a închipui vremi defuncte și de a resuscita cu gîndul timpuri vechi, îl poate imagina pe Macarie pășind pe sub portaluri și apoi așezîndu-se într-un cerdac de lemn, ascuțindu-și pana și înmuind-o în călimară, însemnînd pe hîrtie de pergament și uscînd literele cu cenușă, spre a se lăsa, în fine, în voia visării, privind imensele fresce exterioare pe care zidurile de la Rîșca le primiseră, în acei ani, ca o cronică pictată a unei istorii unde românii știuseră să introducă și parabola vieții lor.

Vremurile acelea s-au dus însă pictura, alcătuită cu știință a zugrăvirii și în colori de combinație trainică, s-au păstrat, trecînd prin cîteva restaurări nestricătoare și azi, cînd evocăm documentele care afirmă vitalitatea unei culturi, ne oprim și aci, la o margine de sat moldav, unde se conservă ceva din adîncimea unui gînd depus în culoare ca să treacă peste clipă. Cei care s-au oprit aci, spre a descifra acest mesaj cu vechime, nu sînt mulți, însă vor fi mai mulți atunci cînd Rîșca, astăzi înconjurată de schele și aflată într-un vast proces de restaurare, va căpăta o față nouă și își va regăsi, poate, armonia inițială. Această formă, care se poate acum de-abia bănui, nu este ipoteză, ci este o certitudine întemeiată pe cercetări de amănunt și pe studii minuțioase, unde arheologia și istoria artelor și-au dat, încă o dată, mîna, și poate, peste cîțiva ani, cînd vor fi 550 de ani de la cea dintîi mențiune documentară a ctitoriei de la Rîșca, încă un monument al lui Petru Rareș va fi renăscut pentru sufletul nostru însetat de legendă.

Artur Silvestri

SUCEAVA — 600

Cunoscută și recunoscută în detaliu, pe măsură ce investigațiile științifice (cu deosebire cele arheologice), sondînd în tainițele trecutului, pun în lumină noi și noi informații și urme de viață materială și spirituală, existența de șase veacuri (dacă luăm în considerație numai probele scrise !), a Sucevei ni se dezvăluie din ce în ce mai pregnant, ca o semnificativă și profundă osmoză între realitate și simbol. Căci realitatea istorică a Sucevei, indiferent de determinările politice, social-economice, culturale etc., a cunoscut o perpetuă încorporare, prin ascensiune și sublimare, în eternitatea acelor simboluri majore, menite să întrețină mereu vie flacăra incandescentă a demnității și dîrzeniei întru apărarea neatîrnării, a libertății neamului românesc în vatra strămoșească, a aspirației necontenite a acestui neam spre coeziune etnică și unitate națională. Mari simboluri, vitale pentru dăinuirea noastră prin vremi, s-au integrat la rîndu-le, potențînd-o și sporindu-i virtuțile, în realitatea devenirii așezării, ca și în aceea a întregului spațiu românesc, fie că e vorba de momente aureolate de o glorioasă izbîndă asupra năvălitorilor (precum cele din timpul lui Ștefan cel Mare), sau de pașnică înflorire materială și spirituală, fie, mai ales, cînd vicisitudinile și restriștea își întindeau necruțător tentaculele asupra urbei, punîndu-i în pericol existența propriu-zisă și, ipso facto, valențele de veritabilă coloană de rezistență românească în fața stihiilor dezlănțuite ale istoriei, revărsate, uneori concomitent, din toate cele patru unghiuri ale lumii.

Scrutînd în adîncul timpului, arheologia demonstrează, cu mijloace specifice și argumente palpabile, că plaiurile Sucevei au reprezentat o permanentă vatră de viețuire umana, începînd de dinainte de zorile istoriei. Urmărindu-i traiectul, se observă că aceasta a străbătut toate epocile istorice, lăsîndu-ne, între altele, mărturii elocvente și despre cei mai îndepărtați străbuni ai noștri geto-dacii ca și din perioadele ulterioare : a dacilor liberi, a extinderii romanității, a etnogenezei românilor, a statorniciei lor aici, chiar cînd peste ei au năvălit puhoaiele migratorilor scăpați din zăgazurile asiatice. Tradiția continuității și statorniciei, a legăturii indisolubile a oamenilor locului cu pămîntul străbun, se dovedește a fi (și) la Suceava îndelungată și durabilă, trăinicia ei fiind deja validată în momentul cînd, la Est de Carpați, organizarea primelor formațiuni statale românești se înfăptuia în virtutea conștiinței de sine a unui popor decis să-și joace pînă la capăt rolul istoric, în pofida oricăror opreliști și imixtiuni.

Este indubitabil astăzi că formarea statului feudal românesc Moldova s-a realizat concomitent cu transformarea Sucevei în tîrg cu atribuții economice și strategice, plasat la confluența unor importante căi comerciale din Europa răsăriteană, iar stabilirea capitalei statului aici (după succesivele reședințe de la Baia și Siret) învedera o genială opțiune, bazată pe particularități strategice, care avea să facă epocă în istoria poporului nostru și chiar a întregii Europe. Primul act de cancelarie (păstrat) emis în urmă cu 600 de ani (10 februarie 1388) de cel dintîi voievod rezident la Suceava, Petru I Mușat, are, dincolo de funcționalitatea lui practică imediată, sensuri mult mai semnificative, atestînd, peste veacuri, existența unui stat feudal românesc deplin cristalizat, puternic și înfloritor. De acum înainte, vreme de aproape două secole, Sucevei îi revine misiunea de inimă fierbinte și creier lucid al Moldovei feudale. Are o semnificație cu totul aparte faptul că Moldova medievală a înregistrat apogeul înălțării sale sub toate aspectele, impunîndu-se în fața lumii ca o stavilă de neclintit în calea celei mai puternice forțe militare a timpului (Imperiul Otoman), cînd, după stabilitatea din vremea lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, preluînd și continuînd politica de consolidare internă a bunicului său, își urzea aici, la Suceava, planurile (politice, diplomatice, strategice, economice, culturale) și tot de aici pornea spre a le da consistență de fapte durabile, destinate să străbată peste veacuri și să devină simboluri nepieritoare pentru destinul neamului românesc. Și nu este, oare, la fel de semnificativ faptul că Cetatea de Scaun, supusă la atîtea asedii covîrșitoare, nu și-a deschis niciodată (prin luptă) porțile în fața inamicului ? !

(continuare în pag. II)

P. B.

Elena GRECULESEI : „Bucovineancă"

De numele Suceava

Nu-i bate în țărmuri talazul de mare —
Ei bine, ea nu are țărmuri !
Nu-i urcă nici holdele pînă pe creasta
Încercănată a munților.
Numai păstorii, alăturea codrul,
Deasupra lor cerul
Și-n toate o liniște-n veac risipindu-se.

Nu are nici avîntatele turnuri
De prin ținuturi cu gotice nume.
Zidirile ei sînt parcă fînețe
Nepăsătoare de umbra întipărită
Pe tencuiala albastră
În care locuiesc solitar
În neadormite vîrtejuri.

George BODEA

BUCOVINENI ÎN ZĂRILE LUMII

Interviu cu scriitorul TRAIAN FILIP

— Abia ați revenit dintr-o lungă călătorie : ce se știe despre Bucovina în lumea mare ? Printre oamenii cu care ați avut contacte culturale ați întîlnit și bucovineni ?

— Desigur. L-am cunoscut cu ani în urmă pe istoricul Alexandru Randa, profesor universitar, doctor honoris causa la Universitatea din Salamanca, autor a unor valoroase lucrări despre lumea tracă, despre istoria medievală a Transilvaniei, care se trăgea dintr-o veche familie domnească. Ultimii ani ai vieții și i-a consacrat unei trilogii despre Cantacuzini. Se bucura de notorietate în Germania și Spania ; a ținut prelegeri și conferințe la mai multe universități ; a alcătuit o istorie universală în cinci volume, o contribuție de mare valoare, care va rămîne în analele culturii. Într-o croazieră ce-am făcut-o împreună prin arhipelagul Balearelor, evoca adesea meleagurile Bucovinei și lumea în care a trăit. De altfel, un văr de-al său, scriitorul Gregor von Rezzori, avea să-l înfățișeze sub chipul unui personaj, într-un roman a cărui acțiune se petrece în Bucovina.

— Unde l-ați cunoscut pe Gregor von Rezzori ?

— Cu prilejul lansării cărții sale **Memoriile unui nechibzuit,** la Milano. Atunci am stabilit să ne revedem acasă la dînsul, la Doninni, lîngă Florența. L-am vizitat într-o zi de toamnă și i-am luat un amplu interviu pe care l-am tipărit în volumul **Corăbii dincolo de orizont.** Tatăl lui Gregor von Rezzori a lucrat în domeniul patrimoniului național și s-a îngrijit de monumentele de artă feudală din Bucovina, cunoscîndu-l pe Iorga, cu care a avut o confruntare. Marele istoric era împotriva arbitrarelor intervenții și restaurări practicate pe vremea imperiului austro-ungar, care denaturau aspectul original al unor capodopere de arhitectură românească.

— În discuțiile literare pe plan mondial, la un moment dat s-a făcut o apropiere între literatura sud-americană și cea sud-est-europeană. Se vorbea despre vigoare și prospețime, în sensul descoperirii unui nou „continent literar". Ca să fim la obiect, ați întîlnit, în Europa, succese literare echivalente unor, să zicem, „Generalul armatei moarte", a albanezului Ismail Kadare sau „Jocul cu moartea", a lui Zaharia Stancu, ambele traduse în multe limbi ?

— Apropierile ce se fac între literaturile latine sunt mai adesea prilejuri de reliefare a contrastelor decît a asemuirilor. Literatura română, ca tematică, structură, profunzime este o literatură evoluată și rafinată. Ea nu se poate confunda cu literaturile „balcanice" și este sub toate raporturile la nivelul literaturilor clasice. Se pot distinge unele tangente, unele influențe deliberat scontate între diferiți prozatori români și Marquez, a cărui notorietate se datorește în bună măsură faptului că, format în Europa, și-a însușit tehnici moderne de creare a unor universuri pentru noi exotice. Nu cunosc literatura albaneză ca să-mi pot da seama de importanța cărții lui Ismail Kadare, tot așa cum nu pot să-mi dau seama dacă Zaharia Stancu ar fi putut, în condiții favorabile, lansat pe o piață de carte străină, să stabilească performanțe deosebite. Succesul literar nu depinde de importanța autorilor și de originalitatea lor, ci de interesele industriei cărții (publicitate, concursuri și premii, conflicte spectaculoase, seriale de televiziune, filme care ecranizează opere literare etc.).

— Mai e și norocul.

— De acord : norocul, întîmplarea, momentul propice unei lansări, conjurația confraților, necesitatea politică etc. În Spania, un veritabil succes de critică și librărie l-a avut scriitorul catalan Pere Gimferrer a cărui carte intitulată

(continuare în pag. IV)

Interviu consemnat de Alex. RUDEANU

A PRIVI

Un sentiment

Unii au crezut că ar fi o culoare. Atît de uriașă era plutirea ei, aproape ca aceea a unui vapor frumos, plin de șampanie și de aur, îndepărtîndu-se de un țărm și apropiindu-se de alt țărm. Atît de ascuns era luptătorul în spatele steagului alb și atît de zadarnică povara armelor sale de lemn, atît de rece sămînța de aur, încît încolțeau flori de sare în urma femeilor și peste vorbire se trînteau obloane, ca și peste uimire.

Unii au crezut că ar fi o mireasă. Atît de încet se deschidea pumnul lăsînd-o să zboare. Și mai era luxul acelei încăperi unde întrebarea se lungea moale în scaun, de nici o boală atinsă, de nici un verb cuprinsă, de nici un adevăr învinsă. În timp ce în palma ferestrei se oglindea mai departe balul, în timp ce roțile dansului aruncau mai departe amanții prin gări, în timp ce numărul de toți părăsit ieșea mai departe cîștigător.

Unii au crezut că ar fi o durere, cerînd să li se vindece, rugînd să li se ia. Cei de curînd veniți, deopotrivă cu cei dintotdeauna priveau la stînga și nu cunoșteau, priveau la dreapta și nu cunoșteau, priveau înainte și nu cunoșteau Și din spate, duios, viscolul. Și din spate, blîndă, parola. Și din spate, grăbit, zarul cel rostogolit.

Unii au crezut că ar fi un război. Dacă și de ce. Dacă și unde. Atît de ușor se despuia de pe case varul, atît de mult se cercetau cuvintele, atît de amară se făcea dimineața și atît de însingurat era locul, încît orice lucru devenea un alb medicament.

Unii au crezut că ar fi un sentiment.

Victor Traian RUSU

CRONICA LITERARA

SERGIU ADAM:
PEISAJ CU PRINȚESĂ

A treia carte de versuri a lui Sergiu Adam — *Peisaj cu prințesă*, editura Cartea Românească, 1987 — se deschide printr-un motto din Ghiorghios Seferis; îl reluăm în întregime fiindcă este edificator pentru felul cum e gîndită poezia, aici și în volumele anterioare: „Nu vreau nimic altceva decît să vorbesc / simplu — , să-mi fie acordată această favoare, / Cuvîntul nostru l-am supraîncărcat cu atîtea / muzici / încît s-a scufundat încet, încet — ne-am sulemenit arta într-un asemenea chip / că fața ei a pierit sub aurărie / și iată, a venit vremea să rostim cele cîteva / vorbe / pe care avem a le spune : mîine sufletul nostru își va ridica pînzele". Fericit preambul pentru această carte în care lirismul lui Sergiu Adam, pînă acum închinat înțelepciunii și simplității, cîștigă în sinceritate și limpezime, se distilează și mai mult. Intîlnirea cu îngînduratul și întristat-seninul poet grec se împlinește prin refuzul măștilor somptuoase ale singularității, ceea ce presupune denunțarea subiectivării ca premisă obligatorie a poeziei, într-un cuvînt, în efortul de *impersonalizare* a eu-lui creator, în sensul pe care poeticile moderne îl dau acestui termen. Consecința nu este, în cazul lui Sergiu Adam, ca și la marele Seferis, dispariția lirismului, ci doar trecerea lui de la singular la un plural al totalității, plasarea, de cele mai multe ori subtilă, a responsabilității sensurilor textului de la emițător la receptor ; descoperim aici un procedeu de a dărui oamenilor, sau celor mai mulți dintre ei, poezia în stare genuină însă nu prin ambiguizarea emoției, ci conferindu-i deschidere maximă. Metafora nu este abolită, dar se renunță la complicitatea ei iluzionistă sau mistificatoare. De altfel, într-o *Confesiune* de la sfîrșitul volumului, adevărată profesiune de credință, simetrică cu cea din motto, se spune: „Nu fardez cuvintele, nu le-ndulcesc. / Nu vînd și nu cumpăr himere. / Adevărul e mult mai frumos / Decît orice metaforă". Adevărul capătă aici un sens ontologic, trimițînd către fraternalismul stoicilor sau, dacă plasăm chestiunea pe terenul condiției artistului, către afirmația lui Keats potrivit căreia poetul „se bucură atît de latura întunecată a lucrurilor cît și de latura lor strălucitoare" ; bucurie care presupunem că are sensul de revelație, de dezvăluire a esenței, a substanței lăuntrice a existenței. Numai aparent paradoxal, consecința unei astfel de înțelegeri a impersonalizării lirismului este potențarea liniei de contur a stărilor de suflet declanșate de înțelegerea lumii, dar și muzicalizarea lor (cîștig de evanescență și universalitate). Portretul artistului își pierde atributele individualizante, integrîndu-se unui „homo poeticus" capabil să se bucure de existență: „Trece prin meandrele zilelor Coerent și muzical / Vara îl atinge doar cu sunetul unui greier / Toamna cu o frunză / Iarna cu un fulg de zăpadă. / Dar primăvara ? / O, primăvară i se pare o binecuvîntare / Oamenii asemenea îngerilor / Nu contează că beau, că clevetesc / Se insultă și se bat ca orbeții / Esența e bună și asta e totul" *(Fantezie)*. Chiar și atunci cînd intenția de autoportret este evidentă, situația rămîne aceeași : „Privești în oglindă : / Chip de funcționar blajin, Abisuri în suflet. / Amurg, risipire, absență, / Obsedantele țărmuri cîntătoare / Neatinse rămîn, claustrate În propria-ți slăbiciune. /.../ Mergi, totuși, mai departe, încearcă, / Poate că semnul pe care îl lași / Va fi cuiva de folos, / Poate că viața nu-i altceva / Decît o punte pe care va trece învingător / Călătorul de mîine" *(Puțină morală)*; (Seferis spune undeva : „Nu cumva omul e altceva ? / Anotimpul semințel, anotimpul recoltei ?"). Există și reversul — umanitatea se identifică, în substanța ei afectivă, cu poetul: „Noi, frații mei, îmbătrînim devreme /. Atîta spațiu-n urmă ne absoarbe / Și-atîtea întrebări cînd adormim / Cu sufletu-nveliți în stele oarbe. // Priveliști surghiunite-n amintire./ O zi, apusă, alta suitoare / Și umbrele bătrînilor plecați, / Convoi supus, departe, spre izvoare" *(Despre țărani)*.

Spuneam, cu alt prilej, că poezia lui Sergiu Adam posedă o dimensiune expresionistă ; în acest volum nu se accentuează, dar se decantează, fapt evident mai ales în textele aparent descriptive. În realitate, la el nu poate fi vorba de pasteluri în sensul propriu al cuvîntului, întrucît priveliștile sale — panouri ample închise în poeme de mică întindere, uneori de dimensiunile unui haiku — tind către esențializarea senzorialului și, mai ales, urmăresc surprinderea tensiunii lăuntrice a peisajului, ca în acest foarte frumos *Echinox* : „Curînd scapătă frunza. Bruma Cuminecă stelele, matca de aur a lunii, / Lungile nopți de noiembrie. / Cineva pune în toate o aură blîndă. / Dulce alean și iertare, / Vin voievodal în ulcioare de țară, / Pace-ndelungă în vechi sihăstrii mohorîte, / Semne-n răscruci pentru credința drumeților /, Trup de femeie la capăt de luminare". A „descrie" muzica privighetorii, iată o intenție care nu poate fi străină de expresionism (vezi Trakl) : „Plutire în sunet ? Abis? Nostalgie a unui paradis pierdut / Înainte de a fi fost întîlnit ? // Clipa se dilată neverosimil, Arborii îngenunchiază, / În marile singurătăți / Se înfiripă un zîmbet, Cade o lacrimă, / Ceva se pierde iremediabil, / Ceva se adaogă" *(Ascultînd privighetoarea)*. Sensibilitatea poetului instaurează în peisaj o armonie melancolică, o comunicare neagresivă între întuneric și lumină, anotimpuri contrastante, om și natură, o infuzare reciprocă între melancolie și jubilație, memorie și uitare, secundă și veac : „Pe ramuri obosite / Toamna aprinde mere de aur, / Mere de purpură /. Stins, tot mai stins /, Trece un clopot peste păduri de mărgean. / Înserarea șterge memoria zilei / Departe, printre coline picturale — / Case tăcute de lemn, / Statornicie, har, puritate / Și acele vestiri / De pe țărmul altui timp / Luminînd / Ca pietrele albe în soare". Firește, în asemenea „priveliști" interioare culoarea și, mai ales, lumina sînt hotărîtoare : „Era o lumină vegetală / Verde în văi / Roșie pe coline / O tandră lumină reașezînd în spațiu / Sunete, forme Culori" *(Era o lumină)*.

Canavaua poeziei lui Sergiu Adam este timpul ; secunda și eternitatea se susțin reciproc, ca urzeala și bătaia aceleiași pînze. Trecutul și prezentul se deosebesc doar prin culoarea pe care le-o dă memoria și afectul. Substanța și esența lor sînt identice. „Ce nu s-a întîmplat / n-o să mai fie", zice poetul, căci „Clipa și durata în aceeași vibrație / A frunzei, a gîndului..." coexistă. Consecința logică, în plan poetic, este că și reversul medaliei este cu putință : ceea ce s-a întîmplat se va mai petrece, sau, cum se spune într-o poezie din volum „nou e doar ceea ce am uitat". Aceasta este sursa ideatică de emisie a unor poeme subtil parabolice, unele cu un abia sesizabil suport baladesc, esențializat la maximum : efemerul este proiectat în eternitate, și invers, prezentul în trecut, posibilă fiind și cealaltă față a medaliei, dramele personale capătă caracter de generalitate, absolutul se oglindește în efemer. Un poem care dă și titlul volumului narează povestea prințesei medievale care-și așteaptă prințul ucis în război. Dubla cheie a sinteticei balade e oferită în ultimele versuri „Nu știu de ce se întîmplă așa / Anne-Rose / Nu știu de ce castelul acela e în Bavaria / Tu știi, Anne-Rose... ?" *(Peisaj cu prințesă)*. Dar poate cel mai frumos text din această serie este cel care filtrează în parabolă durerea intimă a pustiirii Edenului familial : pentru discreția trăirii și fragilitatea expresivă a sugestiei și a construcției, merită citat : „Pești luminoși lunecînd ca în vis / În adînc de închis paradis // Așteptînd un pescar vagabond / Pas ușor, ochi agili, părul blond // Brațul viu va-mplini un destin / Un cîrlig va-nțepa cu venin // La un ceas de soroc, într-un capăt de zi / Tainița apei pustie va fi // Întristatul adînc va visa cînd și cînd / Pești luminoși, lunecînd, lunecînd...". *(Elegia cu pești)*.

Plasate la distanțe variabile între meditație și melancolie pendulînd imprevizibil între contemplare și participare, textele acestui volum remarcabil, al anului editorial 1987, aduc un spor substanțial poeziei lui Sergiu Adam.

Mihail IORDACHE

PROZĂ

Legenda Roșcanilor

La un capăt al Bucovinei dar mai bine s-ar spune, ca să fie întru adevăr „La poarta Bucovinei", acolo unde se întîlnesc rîurile Suceava și Siretul, în triunghiul lor, între prunduri și lunci, se află un sat cu numele Roșcani. Nu vă grăbiți a-l crede satul luptei lui Ion Vodă, dar nu vă îndepărtați de el, fiindcă are o istorie tot atît de mare. L-a întemeiat Ștefan cel Mare în urma unei biruinți asupra hoardelor tătare ce ne jecmăneau țara.

Istoria spune despre o luptă de la Joldești, dar nouă ni s-a vorbit din moși-strămoși de bătălia de la Vercicani și locul dovedește cu urmele rămase în acest pămînt.

Morminte, cioburi de oale, pentru ofrandă și aprinderea tămîiei la căpătîi, gropi comune cu oasele bietelor dobitoace căzute în luptă, resturi de arme sînt mărturia vremurilor de atunci, cît și fîntîna zidită după biruință.

Iată ce spune legenda :

Tătari cîtă frunză și iarbă cutreierau biata Moldovă, jefuind-o și trecînd-o prin foc și sabie.

Aici, în șesul larg al Siretului, Podișul, cum îi spun localnicii, Ștefan cel Mare cu oștenii lui, puțini la număr ca în toate bătăliile, din hățișul luncilor s-a aruncat asupră-le și i-a bătut de i-a zmintit din minți, luîndu-le prăzile și robii.

După luptă, că așa era în firea lui, a mulțumit cerului și i-a omenit pe viteji.

Pentru cer a zidit în cîteva ceasuri o fîntînă, ca el să se oglindească în ea peste veacuri, cu soarele, luna și stelele.

Căpitanului Roșca i-a dat moșie în malul stîng al Siretului, acolo unde s-a dat lupta, pentru destoinicie.

S-a așezat acolo cu neamul lui, dar a trebuit să-și retragă bordeiul în ascunzișul hățișurilor, tot din cauza dușmanilor, și așa, între ape, s-ar fi întemeiat așezarea Roșcanilor.

Oamenii au găsit zidit și pod de piatră peste apa Siretului, tot făcut de Ștefan și acolo la un capăt și-ar fi lăsat sabia în semn de izbîndă.

Din resturile podului, mai bine zis din piatra lui, s-au zidit mai toate fîntînile Roșcanilor.

Fîntîna de la Vercicani, cum i se mai zice, se vede și astăzi bătrînă și singură.

Ca un pahar cu apă răcoritoare pe cîmpul întins ca o masă.

Prin aceste locuri ar fi fost și drumul cel mai scurt al Domnului de la Suceava la Hîrlău.

La alergătură de o oră, oprea calul la popas, la fîntîna de la Vercicani. Apoi peste pădurile Tudorei, cobora în Deleni, și îndată se arăta turla bisericii din Hîrlău.

Tudora, o femeie frumoasă, ce stăpînea un rătoș, potrivit de domn în cale.

O Tudoră și o Rărășoaie, cu un vin de Cotnar, întotdeauna i-au fost pe plac Domnului, dar de ce să-l judecăm noi, c-a avut grijă să-și răsplătească păcatele cu danii și lăcașuri de închinăciune și pe femei cu feciori frumoși, voinici și aprigi în luptă.

Pentru că și-a răsplătit femeile cu feciori frumoși, voinici și aprigi în luptă, pentru că a dăruit pe săraci, pentru că a zidit lăcașuri, fîntîni și poduri, pentru că mai bine de patruzeci de ani a păzit Moldova cea mare și i-a înspăimîntat pe vrăjmași, lehi, unguri, tătari sau turci, de aceea nouă roșcănenilor ne este drag să spunem ai cui urmași sîntem.

Aici la noi se întîlneau și drumurile cele mari și vechi ; drumul Sucevei către Hîrlău și Iași, drumul de la Baia care venea de peste munte, trecea prin Botișăni și de acolo peste Prut. Venea și unul dinspre lehi și trecea în jos spre porturile Dunărene.

Dar să nu uităm că pe atunci se dormea cu capul pe tolba de săgeți, spada se ținea mult mai mult în mîini decît plugul, sapa sau coasa.

Carul avea două proțapuri și mai mult se trăia la poala codrului.

Bîntuia ciuma și holera și o dată cu ele foamea, dar cu toate amarurile, dușmanii n-au putut să ne răpună, să ne ia țara.

Și să nu uităm că în acea vreme dușmanul de dinafară știai că îți era dușman, dar rău era și cel din lăuntru — boierul.

Puțini din ei, să-i numeri pe degete, erau drepți și iubitori de țară. De aceea Ștefan avea grijă să-și lase cîte o sabie din loc în loc.

Eugenia Răileanu IACOB

Succeava — 600

(urmare din pag. I)

Ce emoții și cîtă mîndrie patriotică ne încearcă atunci cînd ne reamintim că Suceava l-a întîmpinat pe Mihai Viteazul, primul unificator al Țărilor Române sub un singur sceptru, cu entuziasm, Cetatea de Scaun primindu-l cu alaiul cuvenit voievodului care o integra politicește, fie și pentru o clipă, sistemului de apărare a întregului pămînt românesc ! Prin aceste realități (ca și prin altea altele), Suceava rămîne unul dintre cele mai strălucitoare simboluri ale capacității unui popor de a-și manifesta plenar năzuințele și disponibilitățile creatoare spre propășirea sa și a întregii lumi, identificîndu-se cu înseși idealurile și destinul întregului neam românesc.

După mutarea capitalei la Iași, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pentru Suceava începe o lungă perioadă de somnolență și decădere, orașul, cu Cetatea de Scaun și Curtea Domnească, manifestînd doar în timpul lui Vasile Lupu, la mijlocul secolului al XVII-lea, o revigorare de scurtă durată, chiar dacă unii domnitori își vor mai manifesta preferința de a se stabili aici.

În vremea stăpînirii habsburgice, în pofida unor paliative (interesate, de altfel), procesul de decădere se adîncește vizibil, de un progres real al localității, cît de cît în consens cu fluxul și nivelul specifice etapei pe care o parcurgea atunci lumea capitalistă, neputîndu-se vorbi nici măcar la figurat. Cît despre Cetatea de Scaun — incendiată de Alexandru Lăpușneanu la porunca turcilor, distrusă cu exploziv de un trimis al porții (1675), apoi de cutremurul din vremea lui Duca Vodă, minată de nepăsarea premeditată a autorităților imperiale, ea a rămas o relicvă sfîntă în care descifrăm măreția și gloria de odinioară. Cu toate acestea, în conștiința tuturor românilor, Suceava a continuat să-și mențină, prin eroismul ei din trecut, ca și prin vestigiile păstrate peste timp, aceeași strălucire, reprezentînd nu numai imaginea unor idealuri sacre, dar și un imbold de a le da viață la vremea potrivită.

Revenită la patria mamă, prin actul Marii Uniri din 1918, Suceava se integrează, în perioada interbelică, în ritmurile vieții capitaliste românești, fără însă a cunoaște revirimentul scontat.

A revenit anilor luminoși ai socialismului, în special epocii Nicolae Ceaușescu, misiunea istorică de a înscrie și orașul Suceava, asemenea întregii noastre patrii, pe traiectul unei vieți economice, sociale și culturale de un dinamism și o dezvoltare multilaterală în măsură nu numai să-i consolideze tradițiile istorice, dar și să o propulseze pe orbita unei modernizări de largă și generoasă deschidere spre zările de aur ale comunismului.

Actul politic de acum 20 de ani al noii împărțiri administrativ-teritoriale a potențat și impulsionat dezvoltarea mai armonioasă și a acestor legendare meleaguri românești. Realitățile de astăzi ale Sucevei, înfăptuite de gîndul cutezător și brațele harnice ale fiilor ei, sub conducerea înțeleaptă și clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, se constituie în noi simboluri, care, adăugate celor din trecut, fac din orașul care-și sărbătorește acum 600 de ani de la atestarea documentară, un astru în constelația pe care lumea întreagă o privește cu admirație — Republica Socialistă România.

ION

DRAGUȘANUL

Poem la vîrsta cetății

I

În argint ferecat, cîntă codrul străbun,
tropotește ninsoarea peste stele sticloase
mușc din ele-nsetat, ca o pasăre vîrsta
se aude vîslind din aripă prin case
și pe zare aleargă o pădure de cruci
dintr-o filă din cronici încrustată în piatră ;
și în sîngele meu stă un neam de țărani
năzuind pentru țară, cutezînd pentru vatră :

șase veacuri de munți și de rîu izvorînd
și de zid fermecat cu lumină și slavă,
fără veste aud ora asta cîntînd
despre numele tău mioritic, Suceavă,
și se fac o legendă munții tăi încleștați
și pădurile tale ca un abur prin care
cu aramă topită sună lung voievozii
la vînare de zimbri, lîngă noi — la izvoare :

șase veacuri de grîu și de mere domnești
în cenușa căruntă mîna lor se preface
iscodind prin cămările noastre de cîntec
sub luceferii noștri numai cîntec și pace,
iată nașterea ei cea sublimă și sfîntă :
de la piatră zidită spre lumina vibrînd
se aude pășind peste veacuri Suceava
năzuind întru țară, întru ea cutezînd.

II

Cînd munții mari se sprijină pe grîu
și povestesc în graiul de acasă,
Măria Sa pe calul alb s-arată
în platoșă de grîne mătăsoasă
și trece uriaș peste luceferi
în necuprins neîndoios de țară
întîmpinat cu fructe pîrguite
și cu fîntîni ce-i poposesc la scară,

el sună lung din cornul cu inele
de-a curmezișul toamnelor tîrzii
și sunetul de corn se răsucește
ca un nectar prin strugurii din vii,
ca un ecou stă muntele aproape
în liniștea superbă și moldavă
cuprindere de apă care cearcă
să-i ostoiască setea de Suceava,

Măria Sa pășește fără nume
prin țara lui de lacrimă și dor
și țara lui îl strigă-nfiorată
cu numele adînc al tuturor ;
neostenind în dragoste de țară,
la pîrguirea fructelor domnești,
Măria Sa pe calul alb s-arată
în cîntecele noastre strămoșești.

III

Ce-a investit istoria în noi,
ce moșteniri încap în fiecare,
vor judeca-o șiruri de urmași
din clipa lor la fel cutezătoare,
acum trăiți prezentul cu nesaț
și-n epopeea lui uriească
măreț impuneți numele Sucevei,
picior de plai pe glia românească ;

voi știți cinsti istoria cu azi
și o cinstiți cu azi și chiar cu mîine,
stau mărturie marile izbînzi
ce mărturii în veacuri vor rămîne,
letopiseț de ev contemporan,
Suceava fie-n veci nemuritoare
prin neodihna voastră legendară
cu neodihnă patriei datoare.

IV

Și vînători de zimbri mai tropotesc prin brazi
cu tălpile desculțe desferecînd lumina,
în lemnul de sub obcini un corn de vînătoare
măsoară anotimpul tîrziu în Bucovina,
și eu îmi pun pe masă un verb cu nări flămînde
ca să cuprindă spațiul din jur și să-l frămînte
cînd zidurile mele cu vînători de zimbri
din file colbuite se pregătesc să cînte ;

și vînători de zimbri mai poposesc în mine
doar fluierînd frunzișul sălbatec printre brazi
cînd pregătesc poemul cu palmele și dalta
cioplindu-l în substanța prezentului, în azi
și cînd, ca o sămînță, îmi mai descopăr vîrsta
în spunere firească, în poezie gravă,
cînd știu că o să junghii zăpezile cu pleoapa
ca să-mi găsesc odihna în palma ta, Suceavă,

cînd știu că sînt un cîntec dezlănțuit cînd știu
că o să vindec veacul cu ierburi de acasă,
doar voi nu știți, prieteni, că-n fiecare noapte
eu mai invit legende și basmele la masă,
doar voi nu știți, prieteni, prin carnea mea
cum trec
năprasnice galopuri de cai și de lumină,
eu sînt contemporanul din voi și vă aștept
în mărul meu de aur — superba Bucovină.

PERMANENȚE

E greu să vorbești despre o carte care ți-a marcat copilăria, e aproape dureros să desprinzi, să extragi dintr-o magmă de impresii și senzații vagi, dar profunde, pe cea definitorie, să o faci palpabilă și, deci, formulabilă. Dar atunci cînd textul, țesătura, plasa fascinantă și insidioasă apare și reapare, se țese și se destramă sub pulsiunile unei noi lecturi, e la fel de greu să rămîi doar în spațiul lecturii, fiindcă frontiera scrisului este aproape și fiindcă „de la dorință la alta“, „a citi“, „a scrie“ — cum spunea Barthes — „merge toată literatura“. „E greu, deci, să scrii despre o carte dragă, dar. la fel de greu este să n-o faci“.

O astfel de carte apărută cu vreo treizeci de ani în urmă este *Printre gene*, de Mihail Sadoveanu, volum antum, presupunînd, prin urmare, o selecție a autorului ; alegerea acestuia a ezitat mult, de vreme ce treisprezece volume au trebuit să dea fiecare ce era mai potrivit, pentru a se constitui această carte de „povești și povestiri pentru copii“.

Titlul trimite fără îndoială la amintire, memorie, evocare, istorisire a unor lucruri petrecute demult. Adevăratele paradisuri sînt cele pe care le-ai pierdut, spunea Proust. Paradisul spre care se întoarce aici memoria, întrezărindu-l „printre gene“, este cel de atîtea ori evocat și invocat de literatură : copilăria.

Cum este și firesc, protagonistul va fi, în aceste pagini, copilul ; dar cel mai frecvent, copilul alcătuiește un cuplu : fie cu bunicul, fie cu bunica, fie cu Moș Costache, fie cu o vietate (cățelul Patrocle, măgărușul Ianoș sau, pur și simplu, niște gîște). Cuplul celebru al volumului și, poate al literaturii noastre pentru copii, rămîne desigur „o fetiță fantastică și un cățel ciudat“, Lizuca și Patrocle, care reiau, refac aventura Scufiței-Roșii, a lui Hänsel și Grettel de traversare a pădurii, într-o experiență fericită.

Copilăria și domeniul ei privilegiat presupun cu necesitate „raiul“ neîndoielnic, solid, ușor recognoscibil al operei sadoveniene, și anume, natura, scenă și sursă de întîmplări fericite și fermecătoare *(Dumbrava minunată)*, sau sursă de consolare în împrejurări triste *(Un om năcăjit, Povestea cu privighetoarea)* și, mai ales, sursă uriașă de senzații, percepții din cele mai delicate și mai persistente în același timp. Raiul sadovenian, așa cum ne rămîne el dintr-o carte de căpătîi a copilăriei, nu comportă numai natura în splendoarea și desăvîrșirea ei, ci și povestea, coordonată esențială a copilăriei.

Ușoara somnie fericită

Se povestește mult în cărțile lui Sadoveanu ; se povestește cu plăcere, cu vocație, cu abandon, cu haz, cu deliciu, se povestește cu sentimentul esențialului și al primordialului, al misterului. Se povestește mult și în *Printre gene.* Nici o poveste prezentă în volum nu cunoaște însă incipitul clasic „A fost odată ca niciodată“, deoarece povestea lui Sadoveanu nu ignoră ceremonialul spunerii, istorisirii (mai rar al citirii) ei, ci, dimpotrivă, îl prilejuiește și îl privilegiază în așa fel încît *cum* se povestește este mai important decît *ce* se povestește : „Fără să fi înțeles ceva am rămas fericit și înfricoșat ca sub semnul unui ritual magic“ *(Părul din ograda bunicilor* p. 53). Sau : „... eu însă nu-mi amintesc nimic. Știu numai c-o ascultam (povestea n.n.) cu uimire și înfricoșare“ *(Moș Crăciun* p. 20).

Povestitorii cunosc în această carte ipostaze clasice, dar și neașteptate (bunicul, bunica, Moș Costache, Domnu' Trandafir, naratorul, un tovarăș de vînătoare, copiii povestindu-și unii altora sau, mai puțin obișnuit, un copil povestindu-i naratorului), fiind de vîrste și condiții diferite, alcătuind un cuplu fericit cu ascultătorii lor. Momentul povestirii, al istorisirii, al citirii este aproape nelipsit în volum. El atrage cu sine o stare rară, de grație am putea spune, la a cărei înfiripare contribuie uneori „foșnet“, „șopot“, „freamăt“, „șoptit“, „mireazma pipărată de busuioc“, „cîntatul“, „mîngîiatul mamei“, „înfățișarea serioasă, atentă, tainică a femeilor“, un „debit misterios al povestitoarei“, gustul perelor și promisiunea mustului lor, multitudine de senzații și percepții care fac aproape inutilă povestirea ca fabulă, fiind substitutul ei preaplin ; pentru narator tot ce a rămas din povestea auzită, în copilărie, sub *Părul din ograda bunicilor*, „cu toate ciocănirile în subconștient“, nu sînt fapte și figuri, ci acest regal senzitiv proustian, provocator de fericire și înfricoșare.

Starea aceasta rară e numită uneori fericire, fiindcă, oricît ar părea de neașteptat, există în amintirile adultului despre copilărie, cu tot ce cuprinde ea, o căutare, o retrăire a fericirii ; se vorbește undeva de „cel dintîi ceas fericit de care-mi pot aduce aminte“, altundeva de „cel mai mare și mai fericit eveniment al vieții“. Textul pare a se țese în așa fel încît cuvîntul „fericit“ sau absența lui, golul pe care aceasta o lasă (în *Un om năcăjit, Povestea cu privighetoarea, Printre gene)* să devină sîmburele, miezul în jurul căruia se rotesc învelindu-l și descoperindu-l celelalte cuvinte.

Dar starea aceasta rară e alteori mai complicată, mai bogată decît fericirea. Ea este, așa cum o formulează naratorul, „o ușoară somnie fericită“, stare ce pare emblematică pentru această carte din copilărie, despre copilărie, încărcîndu-se cu un amalgam de senzații, cu o binefăcătoare confuzie între vis și realitate, cotidian și fantastic, copilărie și memorie, povestit și poveste.

Muguraș CONSTANTINESCU

TRANSPARENȚE

Intoarcerea simbolului

Să lăsăm la o parte faptul că acea lume este inventată numai pentru folosire privată și respectă rigoarea tuturor legilor de la fizica sistemului solar încoace.

O copie miniată și o dovadă concretă de orgoliu excesiv.

Totul încape și trebuie aici (cu excepția sinonimiei sau confuziei care ar naște un fel de implozie ? gaură neagră ?) pentru a sublinia starea de agregare inițială.

Simbolul a dobîndit sangvinitate prin simpatie.

Într-o ipotetică desfășurare, vine întîi ariciul prieten trist petrecînd parcă un hiatus al forței demiurgice.

Rămîne încă nebuloasă scena primei lui participări la actul fundamental și motivarea investiturii.

Ne scapă jumătate din înțeles.

O legătură afectivă cu determinații obscure i-a subliniat prima întîlnire cu mine.

După aceea ne-am chemat întotdeauna eliberați de balastul unor complezențe, iar dialogul nostru este poem și noi am repetat în metafore ritul esențial al oricărei întemeieri.

*****

Explicație.

Dacă avem fiecare puterea (tu mi-ai dat-o ?) de a crea lumea și pe tine odată cu ea și așa se naște sensul echilibrului, trebuie să despart binele de rău.

Prin urmare și eu o să te apăr.

Din nou sensurile se vor amesteca.

Nu trebuie căutată prăpastia, dar mă vei chema la marginea ei să dezlegăm metafora întinderii pămîntului sub picioare.

A doua treaptă fantastică este veghea mea de arici asupra somnului și a visului tău de om.

A treia vine mai tîrziu și încă nu știm nimic despre ea.

*****

Uneori ziua se repede la tine opresivă și abisală.

Inainte de somn gîndul trebuie să spulbere granițele interioare și sistemul concentraționar al propozițiilor impuse prăbușește sub lovituri meritate.

Animalele nu plîng ca să curățăm cerul și pămîntul indiferent de originea lor mitică.

Repaosul se împarte între povestea terminată și cea care începe.

Cum îmi reiau disciplinat poziția fetală, ariciul mi se strecoară la mijloc și oftează.

Se simte cum îl dor țepii.

Modelul e unic și ziua culisează lent spre locaș.

La despărțire vom ști din nou că important e să credem cu tărie definitivă unul în existența celuilalt.

M. TINESCU

Incertitudini magnetice

1. Dans de lilieci la o nuntă de lămpi
din ceasornicele morților tineri
sunetele rupîndu-se-n noduri de trestie ;
într-o biruință a ploii mi s-a oxidat armura,
auzi cum troznesc vocabulele amiezii
cînd începi să-ți acoperi cu ochiu-mi
toate cele o mie de puncte cardinale !

2. (cu care tăceri
mă vor răscumpăra cîntăreților morții ?)
o, cină în care ne mîncăm cîntecele !...
într-un mormînt de sticlă punîndu-mă
îți va fi pururi aproape surîsu-mi
(e-atît de frig în mine, nu mă mai pot locui...)

3. cu pietrele voastre lovindu-l
să-l scoateți din cetate,
anahoreții vor pieri în ultima iluminare.
(revelația nu se poate transmite !)
— să repare mașinăria de făcut vid
știe numai poetul...

4. marginea acestei nopți ochiul meu
mărturie mută pe o fierbinte trădare,
înfășurat în spaima soliilor,
în somnul de lemn al fîntînii
pe sine se mistuie
căptușind noaptea cu fulger verde, —
soldat tîrîndu-se printre rănite litere
(în trupul scrisorii tale
aud scripeții focului, dangăte mov :
pleoapele tale, în iriși, furtună de fluturi...)

5. trimite-ne să curgem împreună
(nu-i nimic dacă în palmă stăruie
afurisitul semn)...
cărunt urlă lupii cu flăcări pe coamă
șchiopătează tîrziul pe prispe
cupele-s sparte în mîinile acelor ce mă vor
ascunde-n lemn...
cu răbdarea în brațe aștept,
pe fereastra ta ning spaime,
(i se face urît rănii în cui)
rugina urcă-n signale ; cu hymere-mi spăl
mîinile ;
dintr-un jilț de cerneală-ți trimit
acest împăturit strigăt :
scrisoare către mireasa nimănui...

6. ...și acum,
epifania mea de fum,
îți încredințez păcatul :
eu cel zămislit din flori
(știe acum tot satul)
mamă-mi este anathema,
tată — iulian apostatul...

7. tu mă acoperi cu cuvinte
eu te descopăr cu tăceri
niciodată rîvnind marginile...
pentru o licitație de răni ne primenim
drumurile,
din fiecare respirație se năruie o amînată
poveste
nici un cuvînt nu mă primește,
la poarta cetății stau trist
asemeni tuturor pietrelor...
(sînt aici, dezbrăcîndu-mi memoria de frig
lîngă acest trandafir vestind dimineața
din toate venele sale deschise...)

8. ...în tempo de vals mi se ascut cuțitele,
gresia curge în oglinda subțire
cu răbdarea ierbii ieșită din osul
ceasornicului tînăr...
(tu mă acoperi cu ape / cu pleoape,
cu lespezi năruite-n inscripții,
umbra părului tău îmbracă-n eclipsă
jumătate din mirabila europă (...)
P.S. hamali somnoroși
din ochiul meu în marfare aruncă
idolatre icoane...

9. tu esti crinul din mîna arhanghelului
căptușind cu miresme
bunevestirile.

10. eu — un strung făurind puncte de abur
după o frază neîncepută...

Constantin HREHOR

DICȚIONAR (LX)

Labiș, Nicolae (n. 2. XII. 1935, Poiana Mărului — Mălini — m. 22. XII. 1956, București), poet. Studii secundare la Liceul „Nicu Gane“ din Fălticeni și la Iași (1947—1951). Absolvent al Școlii de Literatură „Mihai Eminescu“ din București (1954). Redactor la „Contemporanul“ și „Gazeta literară“ (1954—1956). Debutează cu poezia „școlărească“ „Fii dîrz și luptă, Nicolae“, în revista „Iașul nou“, decembrie 1950. Debut editorial cu volumul de poezii „Primele iubiri“, 1956.

Volumele publicate (reeditări) : *Primele iubiri*, versuri, București, Editura Tineretului, 1956 ; *Puiul de cerb.* Poem pentru copii, București, Editura Tineretului, 1956 ; *Lupta cu inerția*, versuri, prefață de Geo Bogza, București, Editura Tineretului, 1958 ; *Primele iubiri*, versuri, București, E.P.L., 1962 : *Păcălici și Tîndăleț*, versuri pentru copii, București, Editura Tineretului, 1963 — ediția a II-a, București, Editura Ion Creangă, 1977 ; *Anotimpurile* (versuri), București, Editura Tineretului, 1964 ; *Moartea căprioarei*, versuri, prefață de Gh. Tomozei, București, E.P.L., 1964 ; *Versuri*, cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, Editura Tineretului, 1964 (Cele mai frumoase poezii) ; *Albatrosul ucis*, versuri, ediție îngrijită, cu postfață de Gh. Tomozei, București, E.P.L., 1966 ; *Scufița roșie. Poveste despre prietenie*, poem, București, Editura Tineretului, 1967 ; *Poezii*, București, Editura Tineretului, 1968 : *Moartea căprioarei*, București, Editura Tineretului, 1969 (Biblioteca școlarului): *Scrisoare mamei*, versuri pentru copii, București, Editura Tineretului, 1969 ; *Poezii*, studiu introductiv de Virgil Cuțitaru, Iași Editura Junimea, 1971 ; *Sînt spiritul adîncurilor*, ediție comentată de Gh. Tomozei, București, Editura Albatros, 1971 : *Vîrsta de bronz*, poezii, ediție îngrijită și prefațată de Gh. Tomozei, București, Editura Militară, 1971 ; *Primele iubiri — Premieres amours* (Ediție bilingvă), traducere din limba română de A. G. Baeșteanu, cuvînt introductiv de Tudor Vianu, București, Editura Eminescu, 1974 ; *Poezii*, antologie, postfață și bibliografie de Voicu Bugariu, București, Editura Minerva. 1976 : *Descrierea chipurilor*, antologie și prefață de Virgil Cuțitaru, Iași, Editura Junimea 1982 ; *Poezii*, cu o precuvîntare de George Călinescu, București, Editura Cartea Românească, 1984 : *Poezii*, Ediție îngrijită de Antoaneta Tănăsescu, București, Editura Albatros, 1935.

Dispărut tragic la primele înmuguriri ale unui talent liric deosebit, „Labiș a grăbit reîntîlnirea poeziei noastre de după război cu căile de acces la tradițiile clasice“ (Gh. Tomozei). Eugen Simion și-a intitulat medalionul dedicat poetului în *Scriitori români de azi*, metaforic și sugestiv : *Buzduganul unei generații* (al generației '60 n.n.). La moartea poetului, G. Călinescu a scris în *Contemporanul* o emoționantă și „profetică“ tabletă, remarcînd, între altele : „E o poezie juvenilă aceasta, dar nu de începător, căci mai multă stăpînire a mijloacelor de expresie, o mai deplină virtuozitate nici nu se pot închipui fără spaima unui artificiu care să atenueze farmecul spontaneității. Timpul va da, probabil, acestui meteor o sclipire și mai profundă“. Lui Labiș și poeziei sale i-au fost consacrate numeroase volume și studii, opera sa fiind „clasicizată“ în manualele școlare, în lucrările de istorie a literaturii contemporane. „Ceea ce-l situează pe Labiș în fruntea generației sale nu este nici comunitatea tematică, nici expresia unei conștiințe care caută semnificațiile dincolo de aparențe și care face din sinceritate marea lege a poeziei, ci descoperirea, mai bine zis redescoperirea practică, uluitor de simplă, a primatului liricului asupra epicului“ *(Literatura română contemporană, I. Poezia)*.

Referințe critice (selectiv) : *Nicolae Labiș, album memorial editat de Secolul 20*, București, 1987 ; Tomozei, Gh. : *Urmele poetului Labiș* (biografie), București, Editura Sport-Turism, 1985 : Bălu, Ion : *Nicolae Labiș*, monografie, București, Editura Albatros, 1982 ; Tomozei, Gh. : *Moartea unui poet* (Nicolae Labiș)-, București, Editura Cartea Românească, 1972 ; Bițan, Ștefan : *Labiș — albatrosul ucis*, Cluj, Editura Dacia, 1970 ; Alexiu, Lucian : *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, Editura Facla, 1977, p. 24—26 ; Bărbulescu, Simion: *Comentarii critice*, București, E.P.L., 1960, p. 110—118 ; Dumitrescu-Bușulenga, Zoe : *Valori și echivalențe umaniste*, București, Editura Eminescu, 1973, p. 144—150 ; Grigurcu, Gh. : *Poeți români de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1979, p. 108—113 ; *Literatura română contemporană I.* Poezia, București, Editura Academiei R.S.R., 1930, p. 278—285; *Literatura română, Dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 330, 489, 495, 533 ; Martin, Aurel : *Poeți contemporani, I*, București, E.P.L., 1967, p. 188—194 ; Martin, Mircea : *Identificări*, București, Editura Cartea Românească, 1977, p. 192—193 : Micu, Dumitru : *Periplu*, București, Editura Cartea Românească, 1974, p. 237 — 291 ; Oarcăsu, Ion : *Prezențe poetice*, București, E.P.L , 1968, p. 151 — 157; Oprea, Al. : *Incidențe critice*, București, Editura Eminescu, 1975, p. 103 — 110 ; Piru, Al. : *Poezia românească contemporană*, 1950—1975, vol. 2, București, Editura Eminescu, 1975, p. 64—68 ; Regman, Cornel: *Cărți, autori, tendințe*, București, E.P.L., 1968, p. 117—181 ; Simion Eugen : *Scriitori români de azi*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1974, p. 112—118 ; Ștefănescu, Alex. : *Preludiu*, București, Editura Cartea Românească, 1977, p. 63—69 ; Tohăneanu, G. I. *Dincolo de cuvînt*, studii de stilistică și versificație, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 196—200 ; Tomuș, Mircea : *Istorie literară și poezie*, Timișoara, Editura Facla, 1974, p. 210 — 214 ;

Lazu, Grigore N. (n. 1845, Cernăuți — m. 19. IV. 1898), poet, traducător. Studii secundare la Cernăuți și Botoșani. Funcționar la Tribunalul din Botoșani (practicant, împreună cu Mihai Eminescu) și la Iași. Avocat și judecător în județul Neamț.

Volumele publicate : *Adevărul asupra poeziilor d-lui Gh. Coșbuc. Răspuns „Românului literar“*, Iași, Tip. Popovici, 1893 : *451 traduceri libere și imitațiuni de poezii antice și moderne din Orient și Occident*, vol. 1 și 2, prefață de A. D. Xenopol, Iași, Editura Șaraga, 1894 : *Ultime raze* (poezii), București, 1897.

Un oarecare ecou în epocă l-au avut „traducerile și imitațiunile“ de poezii străine, realizate cu destulă aplicație lingvistică și har artistic. Poeziile originale din volumul *Ultime raze* sînt fără valoare artistică. Istoriile literare îl rețin pe Grigore N. Lazu și pentru acuzațiile nedrepte de plagiat aduse lui G. Coșbuc. A desfășurat și o fructuoasă activitate culturală în cadrul Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina.

Referințe critice (selectiv) : Bănățeanu, Tancred : *„Erlkonig“ în folclorul românesc ?* — în Revista Fundațiilor, XI, 1944, p. 4 ; Ciopraga, Constantin : *Calistrat Hogaș*, București, E.S.P.L.A., 1960, p. 55—56 ; Evolceanu, D. : *„Evolceanida“ d-lui Grigore N. Lazu* — în *Convorbiri literare*, XXVII, 1894, p. 12. ; Grim, P.: *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză* — în *Dacoromania*, Cluj, III, 1922—1923 ; Kirileanu, G. T. : *Corespondență*, București, Editura Minerva, 1977, p. 500 — 501 ; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900 ;* București, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 491 ; Ungureanu, Gh. : *Istoricul avocaturei în Moldova*, I, Iași, Tip. Țerek, 1933, p. 215.

Ion PÎNZARU

SILVIA KAPULIKIAN (R.S.S. Armeană)

POEȚII

Memoriei lui Garcia Lorca

Lăsați poeții să cuvînte !
Nu aruncați cu piatra-n ei
Aceasta doar sămînța istovește
Și nu devine rod.
Izvoru-nvins de pietre, cu mîhnire
Se-ntoarce, iarăși, în pămînt.
Lăsați poeții să cuvînte !
Ei doar apar, arar, la cîte-un veac
Și-adună-n ei
Înțelepciunea tuturor celor
Ce-au viețuit pînă la dînșii
Și a celor ce-ar veni
După ce-ar trece ei.
Cuvîntul lor e o sinteză,
Substanța densă-a ceea ce, prin ani,
Vorbiră oamenii sau tăcură ;
Și-i datoria lor de a filtra acestea
Prin tainițe adînci, de suflet,
În numele atîtor mii și mii de semeni.
Lăsați poeții să cuvînte !
Căci la răspîntie de veacuri,
La fel cu-antenele, primesc, transmit,
Semnale, vești
Dinspre trecut spre viitor,
Ca un mesaj
În stare să preschimbe timpul !
Lăsați poeții să cuvînte !
Prin ei, din veac în veac, de veșnicii,
Trec genele durerilor umane :
Precum scrumitele aripi ale lui Icar
Spre stele poartă cosmonauții.
Și vremii nu-i răpiți
cîntecul, visul, nebunia —
Lăsați poeții să cuvînte !
Prin graiul lor,
Neînțeles de simplu, uneori,
Pămîntu-mbătrînit va-ntineri
De versurile lor,
Ca de suflarea unor arbori,
Împrospăta-se-va, de-ozon, văzduhul,
Și de-avalanșa mînioaselor poeme
Se va sloboade cerul pe pămînt.
Lăsați această nuntă să se-ntîmple —
Lăsați poeții să cuvînte !
Neterminata casă
O s-o sfîrșească ei, poeții,
Chiar de ar fi cu-ntîrziere,
Și necinstite socoteli vor îndrepta
Chiar de ar fi în pagubă să fie.
Căci singur doar cuvîntul refuzat
Nu va renaște niciodată.
Cuvîntul nerostit, ucisul,
Se pierde pe vecie.
Și să ucizi cuvîntul e la fel
Cum ai ucide pruncul într-o mamă.
Lăsați poeții să cuvînte,
Să cuvînte lăsați-i !

În românește de
Arcadie ARBORE

CADRAN

Ion Murgeanu: „Turnul Onoarei"

Există în creația fiecărui autor care se ia în serios o permanentă căutare de înnoire a demersului artistic, de depășire a etapelor mai mult ori mai puțin rezonabile. Această preocupare se regăsește și în cazul lui Ion Murgeanu, recenta sa apariție editorială făcînd proba trecerii pragului de maturizare a poeziei și deopotrivă a poetului. Discursul liric, efect al acumulărilor produse între timp, a căpătat siguranța și claritatea reușitei, cu notabile inserții de modernitate. Ceea ce îi și permite lui I. M. să declare fără emfază : „Această carte / e bine pusă-n zale / cunoaște singură deznodămîntul / poveștii sale simple".

Bine structurat și fără concesii de rutină, volumul poate fi considerat, în esența sa, o elegie a elanurilor temperate : „sunt rîul care oglindindu-mă mă pierde în miile de chipuri". Vrem să spunem că introspecția, căutarea sinelui se consumă sub faldurile unui lamento orgolios, bine temperat și nedepășind pragul acordurilor gratuite. Bineînțeles o asemenea tentație nu e scutită de nostalgii și sentimentalisme, uneori ușor ironice : „Mă tem că n-am sfîrșit ceva / pe care să nu-l fi început". Totul se realizează însă cu o detașare candidă, semn al acceptării stării de fapt, dacă nu și al înțelepciunii consolatoare. Pînă și iubirea, motiv efemer, de altfel, în economia cărții, își estompează ardentele dezlănțuiri, potolindu-se ca o apă trasă spre margini : „Brațele dulci ale clipei furtunile nimănui / greieri feerici păscînd în iarba lunii / cai roșii ronțăind semințe dulci.. "

Tinerețea, ne sfătuiește poetul, trebuie trăită la marea sa temperatură, altfel renunțările și regretele de mai tîrziu n-au nici un efect.

Deși nedesprinsă încă de plăcerea desfășurărilor debordante, poezia lui Murgeanu își reordonează de data aceasta structurile, frazarea e urmărită cu parcimonie și bineînțeles în consonanță cu intenția ideatică propusă. Solilocviile poetului (moartea, singurătatea, nimicnicia, adevărul, mîndria etc.) au o puternică penetrație emotivă : „Biografia mea compune la acest pian sub stele / nici un cuvînt nu uită să cheme martori // ... nici un izvor n-am tulburat dar vina mea / e mai adîncă mai persistentă e / mărturisitoare..." Confesiunea se încarcă de solemnitate. Sub scutul său salvator se derulează marile și micile spaime ale poetului, așa cum se întîmplă în aceste sensibile versuri : „Să vină ploaia nu pot să mai aștept / toți nervii ca o iarbă mi-au răsărit pe piept / sunt invadat și singur într-un ținut abstract". Și totuși I.M. găsește suficiente resurse spre a depăși stările deprimante, chiar dacă „moartea sapă galerii în noi", și a se elibera de capcanele solitudinii. Prin meditație, prin creație : „C-un dicționar alături învăț mitologia / zei tirani și eroi nimic mai simplu / sperînd că or să-mi fie de folos / să-mi scriu biografia pe care / de altfel nimeni nu mi-o cere".

Cu acest volum unitar Ion Murgeanu demonstrează și își demonstrează opțiunea (probabil definitivă) pentru poezia care cultivă interogația drept punct de reper și de constant echilibru.

I. B.

Bucovineni în zările lumii

(urmare din pag. I)

Fortuny am tradus-o în limba română și urmează să apară la Editura Univers, la începutul anului 1988. Editat succesiv în mai multe ediții, acest roman consacrat Veneției n-a depășit totuși treizeci și cinci de mii de exemplare, în țara de baștină a autorului. La noi, un singur tiraj din această carte va depăși numeric toate edițiile anterioare în limbile catalană și castellană. În România se citește mult și cultura prinde și în suprafață și în adîncime.

— În ce stadiu se află ciclul dumneavoastră de romane inspirate din viața unor mari orașe, început, dacă nu greșim, cu „Subconștientul Veneției" ?

— Nu mai știu în ce stadiu se află diferite cărți la care lucrez. Am sperat să pot termina anul acesta un roman a cărui acțiune se petrece în Spania. De fiecare dată cînd ajung aproape de sfîrșit, intervin diferite obligații și întîmplări (ca astăzi, de pildă !), care mă determină să amîn încheierea romanului. Scriu pe fragmente, conturez treptat personajele, acumulez impresii și reflecții și abia apoi definesc intriga, acțiunea și interacțiunea personajelor, cronologia. Nu pot să spun, de pildă, că aș mai avea de făcut cîteva capitole sau cîteva părți. materialul se derulează în fiecare etapă de la început pînă la sfîrșit, și ultimul și cel mai greu lucru este fixarea structurilor de ansamblu. Abundența detaliilor impune concentrare, așa cum lipsa lor duce, pe parcurs, la schematism și transparență. Prea multe personaje într-un roman complică lucrurile și atunci se ivește necesitatea restructurării lor. Adesea un personaj prea dezvoltat modifică raporturile și semnificațiile și mă văd nevoit să-l redimensionez, trecîndu-l uneori în categoria figuranților. Ați intuit bine faptul că **Subconștientul Veneției** deschide un ciclu sau, mai exact, o suită de romane.

— Vă încearcă nostalgii după vremurile cînd erați ziarist la Suceava ? Dacă ar fi s-o luați de la capăt, ați mai scrie romane ca melancolicul „Calypso" sau ca programaticul „Crivățul bate năpraznic" ?

— Mă gîndesc nu o dată la acea perioadă importantă pentru propria mea existență. Dacă aș scrie despre ea acum desigur că aș scrie altfel. La Suceava mi-am format convingerea că voi deveni scriitor, după ce, la Brăila, făcusem primele încercări de proză și poezie (desigur, la un nivel lamentabil). Tînjeam atît de mult după Suceava, după valea șipotului și după cetate, încît am părăsit Brăila fără bilet, călătorind o parte din drum pe botul unei locomotive **Pacific**, prins de două ori de „echipele fulger" și sancționat pentru călătorie frauduloasă. La Suceava existau un cenaclu și cîțiva tineri deosebit de înzestrați care ulterior s-au realizat și au devenit cunoscuți. Am găsit la ei înțelegere, sprijin dezinteresat și dispoziție critică. Este vorba de Vicol, Sidorovici (uneori, apărea și Camilar), Solcan, ultimul dotat cu un extraordinar spirit critic. El citea tot ce scriam, chiar și corespondența, și examina textele mele fără menajamente. Îi datorez mult, poate, chiar înclinația de mai tîrziu pentru analiza de texte, pentru istoria contemporană și calofilie. Rar am întîlnit în viața mea oameni capabili să cerceteze cu atîta pasiune și talent biografiile scriitorilor și ale oamenilor politici, influența lor asupra societății tradiționale. Aștept un moment prielnic pentru a-i citi romanele care, desigur, se bucură de succe de vreme ce nu se găsesc în librării. Azi, Bucovina numără mai mulți scriitori decît a avut într-un secol, și fiecare în felul lui aduce o notă originală. Dacă aș fi tînăr aș începe totul de la capăt, aș găsi condiții mult mai favorabile studiului și afirmării literare decît în anii '50, cînd într-un fel scriai pentru ziar, într-alt fel scriai pentru edituri și în chip cu totul diferit cînd voiai să cucerești o soprană din corul „Ciprian Porumbescu". Atunci voiam să fac o călătorie în China și-l admiram pe profesorul de franceză, Petroaie, care vizitase în tinerețe Parisul. Călătoria era pe atunci un apanaj al aristocrației, și el reușise să ajungă pe malul Senei, deși abia își scuturase colbul de pe opinci... În ultimele decenii am văzut multe țări și orașe renumite, dar nicăieri n-am găsit țărani mai frumoși și mai înțelepți, munți și păduri mai fermecătoare decît în Bucovina.

octombrie 1987, București.

Desen de Ion Carp FLUERICI

CONSEMNĂRI

Anuala 87'

Expozițiile anuale ale Cenaclului Suceava al U.A.P., înscrise prin prestigiu și tradiție între evenimentele de marcă ale vieții artistice, se constituie, de fiecare dată, în reprezentative modele de afirmare a potențialului plastic existent. Manifestarea bilanțieră a anului trecut depășește, într-un fel, pronosticurile optimiste ale vizitatorilor avizați, simezele galeriei de artă din municipiu etalînd o reprezentativă ilustrare a disponibilităților creatoare ale artiștilor suceveni. Elocventă — prin modele de afirmare proprie —, congruentă — prin vizibila devenire specifică a fiecăruia —, expoziția, unitară în diversitatea proprie, devine, la o analiză atentă, un element de referință pentru aparițiile ulterioare, referință consonantică cu nivelul general (superior) al unor astfel de manifestări. Acestor atribute li se pot adăuga și cele de (în sfîrșit) găsire a unor puncte de „interes" și de „echilibru" — datorită panotării —, precum și acela de „condensare" a producției (sînt prezenți 22 de expozanți cu aproape 50 de lucrări, autoselecția intervenind, de data asta, la un nivel superior).

Centrele de interes ale expoziției se înscriu — nu numai din punctul de vedere al genurilor — în lucrările semnate de Ion Carp-Fluerici („Arlechinul" prezentat inaugurînd o nouă etapă, mult mai profundă în evoluția autorului), Mircea Hrișcă, (atenuare pînă la limita „exactului", a limbajului coloristic), Virgil Parghel (pe un traiect nou, semn-simbol), în pictură, Mircea Dăneasă (lîngă o „cunoscută" „Victoria" un șir de elemente noi ce subliniază eleganta maleabilitate a sticlei) și Lucia Pușcașu (cu trecerea necesară spre tapiseria de largă respirație ; stilizare proprie), în artele decorative, precum și Mărioara Pruteanu-Corduban (alegorii adînc „perfecționate") în grafică. De la aceste „focare", la mici distanțe, dar calitativ superioare față de aparițiile anterioare, diverg Tiberiu Moruz (diafane peisaje), Traian Postolache (un fel de hiperrealism semnificant), Eugenia Goraș (restringere elaborată a paletei), Dumitru Rusu (se resimte „amintirea" acuarelei), Pușa Pîslaru (expresionism deosebit), Angela Pitaru-Bolnavu (redescoperirea clarității), Elena Bardă (rigurozitate componistică și cromatică), Marcela Larionescu (repetiție, însă în meșteșugul autohton al tapiseriei).

Ceilalți semnatari, Gabriel Baban, Dan Bartoș, Anton Costîn, Petre Căpraru, Daniela Gaftea, Georgeta Gheorghiu propun lucrări în limita profesionalismului exact.

Jalon comparativ, „Anuala '87" demonstrează, din nou, potențialul existent, oferind punctul de plecare spre noi creații ce ar putea conferi un nou statut artelor plastice în această zonă. Materializarea plenară a promisiunilor are, astfel, un suport stabil.

Petru DRIȘCU

O carte despre Fălticeni*)

Trebuie s-o mărturisim : despre „Florența moldavă" a ultimului veac al mileniului nostru s-a scris (și s-a vorbit) prea puțin. Nimic nu justifica acest fals complex, dar el există și (din păcate) mai există încă sub apăsarea prejudecăților culturale, prejudecăți care consideră că existența valorilor unei așezări trebuie obligatoriu omologate de metropola culturală. Meritul lui Grigore Ilisei și al lui Ștefan S. Gorovei este de a demola aceste false idiosincrasii la o realitate culturală, care contrazice, cu toată bogăția ei de date, o falsă ierarhie a valorilor.

Fălticenii de azi, de ieri și mai ales de mîine, în urma lecturii acestui ghid, aparent turistic, ni se relevă ca o cetate (în sensul grecesc), capabilă de a-și construi prezentul și viitorul, de a-și reconstitui trecutul. Meritul celor doi autori este de a fixa această așezare ca un ax al lumii („Aici a fost sîmburele dintîi al Țării Moldovei"), ca un nucleu de spiritualitate de la care abdicarea este imposibilă. Un oraș cu o culturalitate străveche, care părea multă vreme mortificat de un respect și o religiozitate tradiționalistă, ne apare în urma lecturii acestei cărți drept o citadelă vie a muncii și a culturii în deplin consens cu secolul („Locuri ale «mirabilei semințe»", „Amintirile unei străzi", „Zăcăminte spirituale", „Drumuri ale victoriei"). Cartea lui Grigore Ilisei și a lui Ștefan S. Gorovei *ne restituie, în același timp, Fălticenii trecuți și viitori, adică eterni*. Iată încă un motiv pentru a le mulțumi.

Dan DAMIAN

*) Gr. Ilisei și Ștefan S. Gorovei: „*Fălticeni*", Mic îndreptar turistic, Editura Sport-Turism, 1987.

Schimb de experiență

Cenaclurile din Suceava și Botoșani, ale Uniunii Scriitorilor au avut recent obișnuitul schimb de experiență anual, de data aceasta în județul Botoșani. Șezătorile literare organizate în comuna Pomîrla și în orașul Dorohoi, în fața unui numeros public, vizitele în instituții de cultură, precum și dezbaterea privind viitoarea colaborare a celor două cenacluri au constituit substanța întîlnirii dintre scriitorii suceveni și botoșăneni. La manifestări au luat parte Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului Județean Botoșani al Partidului Comunist Român, Alexandru Toma, Gheorghe Jancă, președinți ai comitetelor județene de cultură și educație socialistă Suceava și Botoșani, Marcel Mureșeanu, Dumitru Țiganiuc, secretari ai cenaclurilor din Suceava și Botoșani și un grup de poeți, prozatori și critici literari din ambele județe. **(D.M.)**

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DARJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Victor Traian RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare : Valentin MILICI
Comitetul județean de cultură și educație socialistă Suceava
Str. Mihai Viteazul nr. 48